

Utsändningsnummer 681

DAGNY

TIDNING FÖR
 SVENSKA
 KVINNORÖRELSEN

UTGIFVEN GENOM FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET AF FÖRENINGEN DAGNY

N:r 29-30.

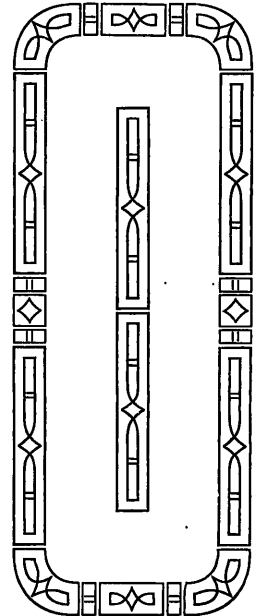
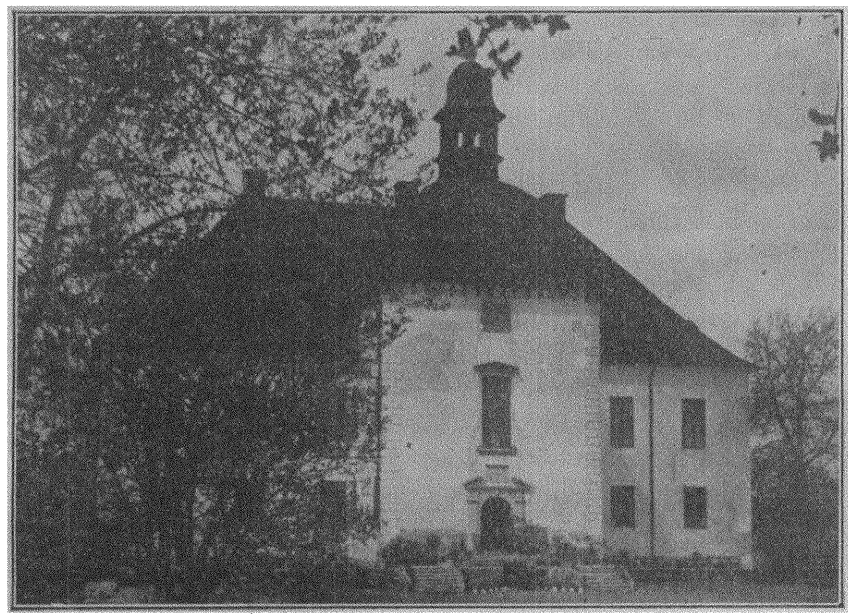
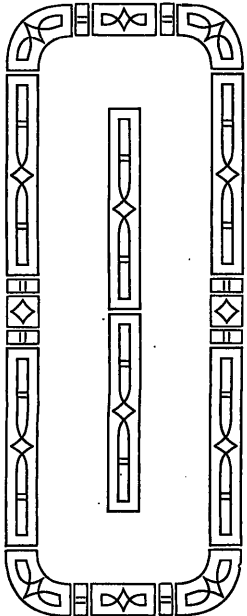
Stockholm den 17 Juli 1913

6:e årg.

<p>Prenumerationspris: $\frac{1}{4}$ år . . . kr. 4: 50 $\frac{1}{2}$ år . . . kr. 2: 50 $\frac{3}{4}$ " " " 3: 50 $\frac{1}{4}$ " " " 1: 25 Lösnummer 10 öre. Prenumeration sker såväl i landsorten som i Stockholm å närmaste postanstalt eller bokhandel.</p>	<p>Redaktion: Klarabergsgatan 48, två tr. Telefoner: Allm. 63 53. Riks- 122 85. Utgivningstid hvarje torsdag.</p>	<p>Redaktör o. ansvarig utgivare: ELLEN KLEMAN. Mottagningsstid: kl. 11—12. Sthlm 1913, F. Englands Boktr.</p>	<p>Expedition och Annonskontor: Klarabergsgatan 48, två tr. Post- och telegrafadress: DAGNY, Stockholm.</p>	<p>Annonspris: 15 öre per mm. Enkel spaltbredd 50 mm. Marginalannons under texten 15 mm:s höjd per gång 10: —. Rabatt: 5 ggr 5 %, 10 ggr 10 %, 20 ggr 20 %, 50 ggr 25 %. Annons bör vara inlämnad senast måndag f. m.</p>
--	---	---	---	---

Vår utställning beslutad.

Med anledning däraf något om de holländska kvinnornas.

Fredrika Bremers Årsta.

I förra numret af Dagny meddelades, att frågan huruvida Sveriges kvinnor med egen byggnad skulle deltaga i Baltiska utställningen nu stode inför sitt afgörande. Planens realiserande berodde på om intresset för saken visade sig vara så stort, att inom en begränsad tid en grundplåt af 12,000 kr. kunde erhållas. Och nu

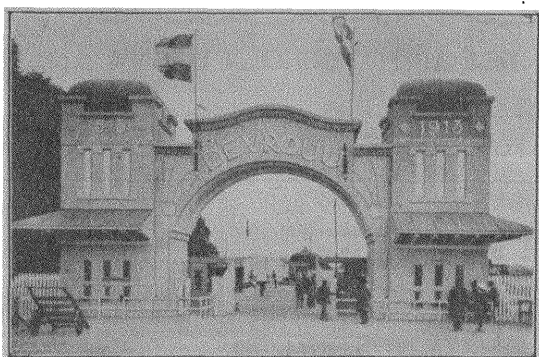
kunna vi lämna det glädjande budskapet, att de toltusen äro tecknade och att husets byggande efter modell af Fredrika Bremers Årsta är beslutadt.

Då vi således stå inför den ansvarsfulla och kräfvande uppgiften, att inom ramen af en utställning ge en överskådlig bild af den svenska kvinnans ställning inom

hemmet, på arbetsmarknaden och inom olika sociala områden, har det ju sitt speciella intresse att se hur holländskorna just nu löst en liknande uppgift.

Det var med tanke på vår tillämnade utställning, som undertecknad för ett par veckor sedan besökte den, f. n. pågående "Tentoonstelling de Vrouw" i Amsterdam. Med denna utställning ha Hollands kvinnor velat deltaga i nationens firande af sekelminnet af sin återvunna frihet; och utställningens syfte är att visa de framsteg den holländska kvinnan i socialt och intellektuellt hänseende gjort under det gångna seklet.

Först på våren 1912 väcktes tanken på anordnandet af en dylik utställning, och en af de sista dagarna i maj beslöts dess verkställande. Då ägde man emellertid

Entrén till utställningen.

ra nutida hem, men typiska kunna dessa tyvärr ej kallas, och ännu är en lång strid att kämpa mot all den smaklöshet som för hundra år se'n ännu ej sett dagen. I kök och ekonomiafdelning är det emellertid som skillnaden mellan förr och nu först riktigt framträder. Här har man ganska åskådligt lyckats visa på alla de tusen sysslor, som förr måste förrättas inom hemmet men som nu af industrien flyttats utom detsamma, härigenom framhållande hur den kvinnliga arbetskraften nödvändigtvis måst följa ut i industriens tjänst.

I det andra af de i gammal stil hållna husen är den sociala utställningen från 1813 ordnad. Man får här en inblick i den själförsörjande kvinnans arbete på den tiden. Det påvisas t. ex. hur hon öfveranstränges som

Byggnaderna från 1813.

ännu ej en gulden i kapital till företagets utförande, men öfvertygelsen om att kunna vinna kvinnornas intresse för saken var så stark, att man ändock vågade att fatta ett dylikt beslut. Arbetet på att samla penningar och själva utställningsarbetet fingo därför gå hand i hand. För att sprida kännedom om utställningen och därigenom också vädja till offervilligheten bland kvinnorna tillsattes en särskild kommitté; och så väl lyckades denna i sitt uppdrag, att man rätt snart icke endast visste, att de erforderliga tillgångarna funnos, utan man vågade betydligt vidga de ursprungligt beräknade dimensionerna för utställningen. Under vinterns lopp växte kassan alltjämt och till slut arbetade utställningens centralstyrelse med ej mindre än 22 subkommittéer. I slutet af maj detta år stod den vackra och omfattande utställningen färdig.

Utställningen har fått ett mycket lyckligt läge. Där husen börja glesna ute på den vackra Amsteldijk och utsikten öppnar sig öfver det vida, gröna slättlandet har staden Amsterdam fritt upplåtit det erforderliga området.

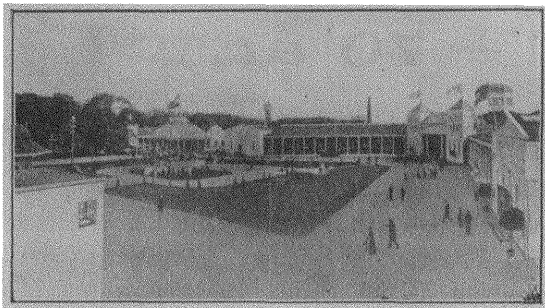
Det första som fångslar ögat, då man kommer inom utställningens område är ett par på vänster hand belägna vackra gamla holländska hus. Man frestas ovillkorligen att genast stiga in, och detta är också meningen, ty här är utställningen från år 1813 inrymd, och vi börja således studera utställningen i rätt tidsföljd. Vi stiga in i "t'Huis 1813", ett typiskt burget hem från den tiden. Det är en njutning att genomvandra de vackra gamla rummen, matsal, salong, hvardagsrum och sängkammare, alla i minsta detalj genomtänkta och väl ordnade. Att här göra en jämförelse mellan förr och nu är emellertid ej odeladt nöjsamt. Visserligen ha vi lika vack-

sömmerska, diamantarbeterska o. s. v., redogöres för hennes ställning som lärarinna, tjänarinna, butiksbiträde, barnmorska m. m. Vidare finnas här i miniatyr hela sjukhus och försörjningsinrättningar, fullt möblerade och befolkade, hvilka på ett ganska roande sätt visa dåtidens sjuk- och fattigvårdsarbetes primitiva förhållanden. En afdelning framvisande kvinnans ståndpunkt för hundra år sedan inom litteratur, konst och musik saknas ej heller.

De öfriga utställningsbyggnaderna utgöras först och främst af den stora utställningshallen, hvilken inrymmer hela den moderna utställningen, vidare två restaurationsbyggnader, en paviljong för téservering samt en liten administrationsbyggnad, alla placerade rundt en planterad öppen plan. Dessutom är en rymlig kongresshall uppförd, och de holländska kolonierna äro representerade af sitt eget hus i indisk stil.

Det var nästan med en känsla af förfäran undertecknad första gången ströfvade igenom utställningshallens alla salar och gallerier. Jag hade ju kommit för att söka inhämta och lära något för vår tilltänkta utställning, men om sådana utrymmen, som här funnos, erfordrades för en fullständig utställning af denna karaktär, hvad skulle vi då kunna åstadkomma inom våra i jämförelse med detta mycket trånga fyra väggar. Vid ett noggrannare studium blef jag emellertid lugnad i detta afseende, ty här förekommo ganska ofta upprensningar, och de mera intresseväckande utställningarna togo ofta mycket liten plats.

I den första af de stora utställningssalarna möta nykterhets- och sedlighetsföreningar, föreningen för moderskydd och barnavård m. fl. Dessa utställningar äro i

Utställningshallen.

allmänhet väl hopkomna, instruktiva och intresseväckande. För att visa hem och anstalter har man i stor utsträckning använt sig af modeller, hvilka såväl till ex- som interiörer äro trogna kopior af originalen. Vidare finnas här fullt inredda rum från barnkrubbor, småbarnskem och arbetstugor o. d. Resultaten af resp. föreningsars arbete är vanligtvis grafiskt framställt, ofta mycket lyckligt funnet; och naturligtvis tillhandahålla alla föreningar sin litteratur. I en närgränsande sal ha sjukvårds- och diakonissväsen sina välordnade utställningar. En stor sal upptages nästan helt och hållet af skol- och undervisningsväsen, och här äro naturligtvis jämförelser uppdragna mellan de olika könen förmåner i skolor, seminarier o. s. v.: Åt hemindustrien är stort utrymme lämnadt. En tobaksarbeterska, en börenserska och en sömmerska ha med sitt arbete och sitt torftiga bohag fått flytta in i hvar sitt rum på utställningen, dock, såsom vi hoppas, under dessa korta månader bättre aflönade än under vanliga tröstlösa förhållanden. Öfriga kvinnliga förvärfsområden voro däremot mycket ofullständigt presenterade, och jämförelse mellan mäns och kvinnors löneförhöjningar o. d. förekom märkvärdigt nog nästan ej alls.

Rösträttsföreningen disponerade en hel sal ensam. Och här kunde man i lugn och ro vid en kopp te ta del af något af all den rikhaltiga litteratur som tillhandahölls.

Bland det som dessutom inrymdes i utställningshallen må ej glömmas en liten föreläsningssal, ett lärum med social litteratur och — läst but not least — ett nutida hem med mönsterinredning af kök, sofrum och barnkammar.

Utställningen har hittills varit mycket väl besökt, och och man börjar redan hvälftva stora planer rörande den väntade vinstens användande.

Det är doktor Mia Boissevain, som varit själen i och den ledande kraften för hela utställningsarbetet, och det var en glädje höra henne tala om sina erfarenheter härifrån, om den entusiasm, offervillighet och arbetsifver hon från alla håll mött. Och att tillfredsställelsen lyste om henne, då hon nu kunde visa på ett dylikt resultat af ett knappt års arbete, är ju mer än naturligt.

Genom att på så kort tid ha planlagt, financierat och utfört ett så ofantligt kräfvande och omfattande arbete ha de holländska kvinnorna visat, att kvinnor kunna äga en administrationsförmåga och prestera en arbetsintensitet, som ej lämnar något öfrigt att önska, och härigenom ha de slagit ett stort slag för allas vår sak, för hvilket vi ha allt skäl vara dem varmt tacksamma.

Signe Laurell.

Kvinnorna och pensionsförsäkringen.

Pensionsförsäkringslagen träder i kraft den 1 jan. 1914. Redan den 1 sept. i år börjar pensionsstyrelsen sin verksamhet och pensionsnämnderna, som skola sortera under pensionsstyrelsen, skola inom den närmas-tiden väljas. Ordförande utses af Kgl. Befallningshafvande, öfriga medlemmar skola utgöra ett jämnt antal högst sex, och väljas af kommunalstämma (eller kommunalfullmäktige) på landet; af allmän rådstuga (eller stadsfullmäktige) i stad. Vid valet äger hvarje röstande en röst och den 40-gradiga skalan tillämpas ej.

Valbar är hvarje myndig man eller kvinna, som är boende inom kommunen och råder öfver sig och sitt. Fastän gift kvinna står under mannens målsmanskap, är hon dock valbar, och kommunal röst rätt är icke behöflig för att vara valbar.

I Sveriges tvåtusenniohundra kommuner skola val förättas, ty hvarje kommun utgör ett pensionsdistrikt (större kommuner kunna dock delas, mindre sammanslås såsom pensionsdistrikt).

Af de omkr. 15,000 personer som skola inväljas borde hälften vara kvinnor, men det ligger vikt uppå att lämpliga kandidater i tid uppställas.

Äfven till ordförandeposter lämpliga kvinnor borde anmälas hos Kungl. Befallningshafvande i de olika länen, men icke nog härmed, i pensionsstyrelsen, som har att afgöra angående alla tvister om pensioner och pensionsbelopp, böra kvinnorna hafva minst en representant. Under den föregående utredningen och vid beslutets fattande i riksdagen visade sig nödvändigheten af att kvinnorna själfva få tillvarata sina intressen. Äfven i pensionsstyrelsen blir detta nödvändigt.

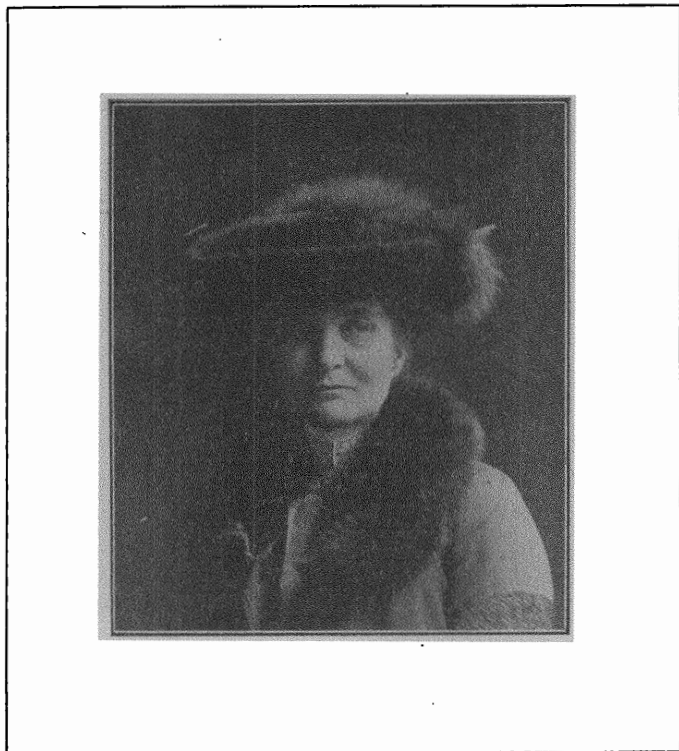
Ute i socknarna behövas kvinnorna i pensionsnämnderna, som ha den mycket viktiga uppgiften att mottaga ansökan om pension, bestämma om den sökandes rätt att få pension samt granska uppgifterna om den sökandes ekonomiska ställning, bedöma om den sökande uppfyller alla värdighetsbestämmelser, söker att ärligen försörja sig själf etc.

Huru viktigt är det icke att män och kvinnor tillsammans bedöma dessa frågor. Pensionärerna äro både män och kvinnor, och säkert blir bedömandet bättre om nämnderna bestå af både manliga och kvinnliga medlemmar.

I hvarje kommun bör därför lämpliga kvinnor i tid nämnas som kandidater.

Sprid Dagny!

Selma Giöbel — 70 år.

Fröken Selma Giöbel, som nu i dagarna firat sin 70-årsdag — hon är född 10 juli 1843 — hör till det lyckliga om ock ej så stora antalet människor, hvilka, när lefnadskvällen nalkas, kunna blicka tillbaka på en god och betydelsefull lifsgärning.

Att hon grundlagt och vidare fört framåt ett sådant företag som den Giöbelska textil- och konstslöjdsaffären — en af de på sitt område allra yppersta i vårt land — är ju i och för sig ett berömvärdt arbete. Men det som härvid gifvit detta arbete dess största värde är, att det i fröken Giöbels händer blef till en omläggning af hela vår konstslöjd, hvilken vid början af hennes verksamhet var i det bedröfligaste förfall.

Fröken Giöbel, hvars konstnärliga begåfning redan i barndoms hemmet fått näring, kom på 70-talet till Stockholm för att här få vidare utbildning. Och under sin studietid vid slöjdskolan, som då stod under ledning af träsnidaren Nerpier, blef hon särskildt lifligt intresserad för träslöjden, till hvilken hon fann ett rikt studiematerial på Nordiska museet. Här använde hon sig äfven af olika motiv och komponerade själfständiga mönster i svensk allmogestil. Här var det säkerligen äfven, som hennes intresse väcktes för den gamla svenska textilkonsten och som hon fick den första impulsen att återupplifva den konstfärdighet, som under decennier allt mer förkväfs af främmande inflytande och fabriksindustri.

Man lefde i det tryckta kattunnets, de svärtade päronträmöblernas och valnötsfanerets glansdagar; och begreppsförvirringen i ornamentering, form och färg

var härvidlag lika utomordentlig som när det gällde den s. k. konstindustrien, hvilken helst borde vara af utländskt fabrikat för att den skulle gillas. Allt igenom smaklöshet och brist på stil!

Då — i början af 80-talet — var det fröken Selma Giöbel, som i det gamla Hübnerska huset bakom forna Norrbrobasaren öppnade en försäljning, till en början hufvudsakligast af träslöjd. Denna affär var först af mer privat natur, men det var också redan från första stunden grundläggarrinnans innersta och innerligaste förhoppning att den skulle kunna utvecklas för att i sin mån bli en motvikt till den bestående förvillade smakriktningen.

Och att den både utvecklades och blef den motvikt, som den ämnats att bli, är lika obestridligt som att fröken Giöbel med detta sitt företag blef den väckande kraft, genom hvilken inledningen gjordes till den svenska konstslöjdens nuvarande blomstringsperiod.

I den mån affären växte ut och omfattade allt flera grenar af svensk konstslöjd, måste den äfven skaffa sig rymligare lokaler — först i Palmeska huset vid Karl XII:s torg, sedan vid Norrmalmstorg med filial vid Hamngatan; därifrån till Birjerjarlsgatan och slutligen 1910 till den nuvarande präktiga lokalen, Norrlandsgatan 3. Och sådan som Selma Giöbels skapelse här ter sig är den mest talande bevis på hvilka rika utvecklingsmöjligheter som funnits och blifvit tillvaratagna.

Redan år 1898 lämnade fröken Giöbel emellertid ledningen af affären. Under de gångna åren hade hon gjort flera studieresor i Italien, Frankrike, Tyskland och England — och bosatte sig nu i Italien, där hon stannade under flere år. År, som i många afseenden varit gifvande, och hvarunder hon bland annat utfört gobeläng till ett par högsäten — beställda af familjen Krupp — samt en biblioteksmöbel med påfåglar. Äfven hennes gobeläng "Skator" — efter kartong af Alf Wallander — hör till denna period.

När hon 1907 återvände till Sverige, tog hon sin bostad i Vadstena, där hon fortfarande vistas. Och i denna hemvist för gammal förnäm konstslöjd öppnade hon nu väfskola och textilateljé. Härifrån ha också utgått några af fröken Giöbels mest betydande och konstnärligt fullödiga arbeten, som t. ex. den på 1909 års utställning exponerade mattan "Vetterns is", hvilken nu äges af Verner v. Heidenstam, och gobelängen "Vadstena klosterträdgård".

Något af det allra yppersta, som utföres på hennes textilateljé, är dock kanske de trädde Vadstena-spetsarna, en teknik som äfven användes till gardiner och dukar och är någonting utsökt i spetsväg.

Detta är i all korthet hufvuddragen af den gärning, som fröken Giöbel med all tillfredsställelse kan

kalla sin. Och lika länge, som vi här i landet kunna ha anledning att glädjas öfver vår lifskraftiga nationella konstslöjd, lika länge böra vi ock minnas att hon var den, som först väckte den ur mångårig dvala och som tog första steget till en renässans, som skänkt trefnad och skönhet åt tusentals hem. Åt mångtusen arbete och förtjänst.

M. R—M.

Kvinnor som handelsbiträden.

Social Tidskrifts näst sista utkomna häfte lämnar Alfhild Lamm några uppgifter om handelsbiträdenas ekonomiska ställning i Stockholm. De belysande siffror hon begagnar sig af äro insamlade af Centralförbundet för socialt arbete i och för en utredning, hvilken förbundet inom kort kommer att offentliggöra angående denna sak. Af särskildt intresse kan vara att i Dagny redogöra för den ställning kvinnorna enligt dessa siffror inta i jämförelse med sina manliga kamrater.

Af de 8,000 frågeformulär, som förbundet utskickat, återkommo endast 777 användbara för bearbetning. Af dessa voro 244 från manligt håll, 533 från kvinnligt. I samtliga affärsbranscher visade sig kvinnorna i öfvervägande antal anställda. Så lämnar den meddelade tablån följande siffror inom olika affärgrenar: lifsmedel 93 män, 105 kvinnor; njutningsmedel 8 män, 39 kvinnor; beklädnadsaffärer 72 män, 194 kvinnor; husgerädsartiklar 25 män, 81 kvinnor; lyxartiklar 7 män, 41 kvinnor, diverse 39 män, 73 kvinnor.

Åldern varierar mellan 15 och 60 år. Af siffrorna framgår, att de kvinnliga biträdena i relativt större antal än de manliga tillhöra de högre åldersgrupperna, något som tyckes peka på, att männen genom befordran utgå ur dessa kategorier vid en ganska tidig ålder.

Samtliga de 533 kvinnliga biträden, som deltagit i enquëten, äro ogifta, hvaraf den slutsatsen ju kan dragas, att de kvinnliga biträdena vid äktenskaps ingående lämna sina yrken.

Vid jämförelse af lönerna för manliga och kvinnliga biträden visar sig, såsom man hade att vänta, att de kvinnliga äro betydligt sämre ställda än de manliga. Af 244 manliga biträden åtnjuta 149, eller 61 %, en årslön uppgående till 1,200 kr. och därutöfver; af de 533 kvinnliga ha endast 73, eller något öfver 13 %, samma ställning. Den stora massan af de senare, 326, eller 61 %, har en lön som varierar mellan 600 och 293 kr. Manliga biträden åter ha endast till ett antal af 57, eller 23 %, denna lön, och af dessa komma de flesta eller 28 på gruppen 900—999 kr. Äfven ifråga om de allra lägsta löneklasserna, de från under 300 kr. upp till 600, visar sig kvinnornas ekonomiska underlägsenhet. 122, eller i det närmaste 23 % af hela antalet, höra till dessa klasser, hvaraf till den lägsta — den på 300 kr. och därunder — 48, eller 9 %. Endast 24, eller 10 %, af de manliga

biträdena ha en lön, som understiger 600 kr., och endast 2 af dessa ha 300 kr. och därunder.

I afseende på lönerns storlek inom olika affärsbranscher har man funnit att de kvinnliga biträdena i matvaru-, bröd- och mjölkaffärerna ha en i ögonen fallande dålig ställning; af 33 anställda ha hälften, eller 18, en lön, som ej öfverstiger 300 kr., och 9 mellan 300 och 399 kr. Som jämförelse må här nämnas att i dessa affärer finnas 14 manliga biträden, af hvilka 8 tillhöra den högsta löneklassen, och ingen har under 500 kronor.

Efter att ha gjort en sammanställning af handelsbiträdenas sammanlagda löneförmåner med deras ålder, hvarvid det visar sig, att hvad de kvinnliga biträdena beträffar saknas en tydlig höjdpunkt af deras ekonomiska förhållanden, då medlemmarna i högsta löneklassen äro ganska jämt fördelade på alla åldrar — till motsats mot männen, där åren 30—44 betecknar lönerns kulmen —, framhåller fröken Lamm, att olikheten mellan de manliga och kvinnliga biträdenas löner bjärtast framträda, om lönerna jämföras med antalet tjänsteår. Så t. ex. hörde det till undantagen, att en man med mer än 8 års anställning ej hade en lön, som uppgick till 1,200 kr. och mer. Af de 103 manliga biträden, som varit anställda så lång tid, hade endast 6 en lön, som understeg 1,200 kr. Af motsvarande 201 kvinnliga biträden hade 135, d. v. s. hälften, en lön under detta belopp. Antalet kvinnor, som varit biträden 15—19 år, utgjorde 36; af dessa hade 1 mindre än 300 kr., 4 hade 300—499 kr., 5 hade 500—699 kr., 5 hade 700—899 kr., 10 hade 900—1,099 kr. och 11 hade 1,200 kr. och därutöfver. Män med samma antal tjänsteår tillhörde uteslutande den högsta löneklassen. Dessas fördelaktigare ställning berodde på intet sätt af att de varit längre hos en och samma arbetsgivare. Förhållandet var i stället, att medan nära 14 % af kvinnorna varit anställda längre än 10 år hos samma arbetsgivare, var motsvarande tal för männen 12 %.

Af särskildt intresse är, att ifråga om semester synas de kvinnliga biträdena ha varit mera gynnade än de manliga. 77 % af de kvinnliga biträdena mot 67 % af de manliga hade åtnjutit semester under det år, som föregick undersökningen. För männen hade 7—13 dagar varit den vanligaste semestertiden, för kvinnorna 14—20 dagar. I de flesta fall hade full lön uppburits under semester såväl af de kvinnliga som de manliga biträdena.

Som synes — statistiken bekräftar endast det ofta omtalade, sorgliga förhållandet, att kvinnorna underbetalas, och det oftast till den grad, att frågan blir: hur kunna de existera?

Arbeta för namninsamlingen!

Ett bidrag till det dukade bordets historia.

Af Gerda Cederblom.

II.

Efter att i det föregående ha sysslat med ett par detaljer af dukningen och serveringen äger det nu sitt intresse att som hastigast överblicka dukningens officiella gång vid det tongifvande franska hofvet under Ludvig XIV:des tid.

Då tiden är inne att iordningställa konungens taffel, går hofvaktmästaren, "l'huissier de salle", till drabanternas sal, slår med sin käpp, en sorts värdighetstecken, på deras dörr och utropar "Messieurs, au couvert du roy", sedan går han till "le goblet" (hofskänken) och afhämtar "les officiers du goblet". "Le chef du goblet" frambär nu bordskeppet, "la nef", och tåget till salen sättes i gång. "L'huissier de salle" går i tåten bärande sin baguette jämte duktyg och, ifall det är mörkt, en kandelaber.

Härefter kommer "le chef du goblet" med bordskeppet, hvilket noga bevakas af drabanterna, som sluta sig nära detsamma. Sist komma "les officiers du goblet" med den öfriga servisen. Sedan buffén och "la table du prêt", det bord, hvarvid allt skall kredensas, äro ordnade, pålägga "les officiers du goblet" den hvita damastduken på konungens bord efter att först noga ha granskat densamma. Sedan nedlägger en af "les gentilshommes" med ostentation en servett, som till hälften väller öfver bordskanten, å den plats, som är afsedd för majestätet. Konungens kuvert ordnas och å tallriken lägges sedan en servett "proprement pliée à gaudrons et petits carreaux". Härefter vikes det nedfallande partiet af den undre servetten upp, så att den täcker kuvertet i sin helhet.

Sedan dukningen är avslutad, skall köträtten inbäras, och detta sker med än större ståt. "L'huissier de salle" går än en gång till drabanternas sal, slår ett slag på deras dörr med sin baguette och utropar "Messieurs, à la viande du Roy", går sedan till "l'office-bouche", där maître d'hôtel" med sin staf, "le gentil-homme servant" och "le contrôleur" m. fl. Köttet införes nu i procession enligt en kunglig förordning från år 1681. Två drabanter gå i spetsen, sedan "l'huissier de salle, le maître d'hôtel" med sin staf, "le gentil-homme servant", "le contrôleur général, le contrôleur clerq d'office" samt "l'ecuyer de cuisine" och "le garde-vaisselle" bärande köttet. Tåget avslutas med tvenne drabanter som se till att ingen nalkas köttet. Härefter inbäres högtidligt af "le chef de jour" en fuktad servett mellan tvenne guldallrikar, som då konungen anländt öfverlämnas till "le maître d'hôtel", hvilken i sin tur bjuder konungen servetten till användning, då denne uppnått bordet. Efter måltiden bjudes konungen på liknande sätt en andra fuktad servett.

Det kan synas som om ofvan beskrifna bruk från Ludvig XIV:des praktlystna och slösande hof ha ganska li-

tet att skaffa med samtida förhållanden här uppe i Norden. Detta är i viss mån sant, ett bordceremoniel sådant som Ludvig XIV:des har säkerligen aldrig existerat hos oss. Det lämpade sig ej för omplantering i svensk jordnån, men vi känna igen en del detaljer och vinna genom dess studium klarhet i en del förhållanden, som annars skulle varit dunkla. Vi återfinna exempelvis under Ludvig XIV:des tallrik en servett som nedlagts med ostentation. Vi må påminna oss servetten under Erik XIV:des och vår nuvarande regents tallrik samt prästduken eller prästrutan; släktskapen är tydlig.

Det torde ej heller vara något tvifvel underkastadt, att släktskap äfven förefinnes mellan förutnämnda servetter under furstetallrikarna samt den heliga duken, å hvilken hostian, det osyrade brödet, hvilat å altaret under pågående mässoffer. Då så många andra paralleller förefinns mellan altarbordet och det kungliga bordet, ligger det knappast något förvånande häri. Vi må erinra oss altarskeppen och bordskeppen, samt huru såväl altarbordet som högtidsbordet täckts af flera dukar.

I Ludvig XIV:des bordceremoniel talas om att den hvita duken utbredes på "la table dressée", hvilket med all sannolikhet betyder, att bordet redan förut täckts af en eller flera dukar.

Hvad som äfven är att beakta i Ludvig XVI:des bordceremoniel, äro de särskilda föreskrifterna angående köttets, stekens införande, hvilket sker med mycken pomp och ståt och närmast ger intryck af en högtidlig akt. Vi må i sammanhang härmed påminna oss den ännu gängse seden, att servera steken hel samt bruket, att husfadern, familjens öfverhufvud, skär för, likaså att den förnämsta skålen vid en högtidsmåltid bör föreslås under stekens afätande. Dessa sedvänjor, som leda sin upprinnelse från oändligt aflägsna tider, långt in i heddomen, framhålla klart, hurusom offerdjuret varit stekens stammoder. Och tvifvelsutän är det äfven till följd häraf som "försnidaren" eller trenchianten under århundraden intagit en så framskjuten plats. En förskärbok från 1702, utgifven i Stockholm, meddelar härom: "Emedan en Trenchieants Character wid Häfwet intet bland de sämste utan wäl ibland de förnemste räknat warder så måste der till någon af Adel eller elliest en rätt skickelig och wäl wäxter Person tillordnas." Vidare tillägges: "För än som man sig i Trenchier Konsten bruka låter, måste man deruti förfaren och öfwat wara, och på Träbilderne sig behändig giöra." — — — "Då kan man med wackra och höfliga åthäfwor förfoga sig till Bords, när Händren tillförne twagne äre, hwarefter Knifwarne uppå sitt behörige Rum lagde. — — — Medh Furstliga och andra Förnähmas Taffel äre en Credents-Kniff, hvilken måste läggias mitt uthi, de andra på Sidorne der hos."

Pellerins Växt-Margarin

ersätter det finaste mejerismör.

Att unga svenska adelsmän verkligen tjänstgjorde som trenchianter eller förskärare bevisas bland annat af ett bref dagteckadt 9/2 1652 från den unge Johan Ekeblad, sedermera resident och envoyé vid franska hofvet. Han berättar i nämnda skrifvelse med en viss tillfredsställelse, att han nu hoppas bli "försnider" vid hofvet; han var då 24 år.

Ännu vid 1700-talets midt meddelades det undervisning i förskärarkonst vid de tyska universiteten, och som bekant fästes det än i dag i de engelska gossensionerna en ej obetydlig vikt vid att ynglingarna lära sig väl skära steken.

Att äfven hvad beträffar kredensning liknande förhållanden med de i Frankrike existerat hos oss är otvivelaktigt och framgår bland annat af här förut citerade på svenska utgifna trenchierbok.

En reminiscens af kredensning återfinnes i den nutida seden, att en artig värd eller bordskavaljer, innan han serverar dryck åt sin gäst eller bordsgranne, upphåller några droppar i sitt eget glas. Likaså torde den inom vårt kungahus gängse seden, att regenten alltid låter servera sig af samma person, den s. k. jägaren, antingen han intar sin måltid på kungliga slottet eller gästar privat person, kunna härledas från giftskräckens tid. Vi äga äfven en påminnelse om densamma i uttrycket "mettre le couvert", duka, sätta fram ett kuvert, härleddt af verbet couvrir, betäcka. Alit, som framsattes på bordet, var nämligen i äldre tid efter kredensningen noga täckt, och det tillkom en af "les officiers du goblet" att under konungens måltid aftäcka det ena fatet efter det andra.

Huruvida seden att erbjuda en fuktad servett före måltiden varit gängse i Sverige är svårt att utreda. Ett uttryck i det svenska språket synes dock haft sin upprinnelse i nämnda bruk: att blifva mottagen med varma servetter. Det är nämligen högst antagligt att ofvannämnda servetter doppats eller fuktats med varmt vatten, detta med hänsyn till den låga rumstemperaturen. Gästerna blefvo sålunda bokstafligen mottagna med varma servetter.

Madame de Motteville berättar i sina memoires, huruvida då drottning Kristina år 1653 anlände till Paris och gästade drottning Anna af Österrike, le prince de Conti tillbjöd henne den fuktade servetten, innan hon skulle intaga förfriskningar. Drottningen tog emot den efter "quelques compliments répétés."

Seden att för händerna använda en fuktad servett före och efter måltiden föregicks af ett annat bruk, som äfven fortlevde samtidigt med det förstnämnda och måhända var förhärskande i Sverige. En kammarherre, munkänk, väpnare eller page närmar sig bordet bärande en servett eller handduk på axeln, ett handfat i vänstra handen och en pipkanna i den högra. Fingrarna doppas i handfatet och aftorkas å handduken, hvarefter de ur pipkannen begjutas med några droppar välluktande vatten.

Till beredning af nämnda luktvatten omtalas rosor, lavendel, rosmarin, backtimjam, pomerans och violrot.

Inom de mera borgerliga kretsarna var antagligen ingendera af dessa handtvagningsceremonier i bruk, utan gick hvarje gäst före måltiden att fukta sina händer under en vattencistern med tillhörande bassin, som vanligen var fästad vid muren i något af rummets hörn eller anbringad i ett skåp med nischformig fördjupning. Vid nämnda tvättanordning var antingen en servett eller handduk upphängd eller framräcktes en dylik af en bordspage eller sven.

Den franske ambassadörens sekreterare Charles d'Ogiers berättar från sitt besök i Stockholm 1634, huru Johan Oxenstjerna, då han var inbjuden till ambassadören, efter måltiden öfverräckte till densamme "handduken" utan att i början kunna förmås att för egen del nyttja samma bekvämlighet. d'Ogiers tillägger: "så stor artighet visar man här främmande sändebud".

Servetten använd såsom torkkläde för mun och fingrar har genomgått ett par utvecklingsskeden värda att uppmärksammas. Före servetternas uppträdande inom dess moderna användning använde bordsgästerna dukens nedfallande parti såsom torkkläde, hvilket gjorde att det samma ytterligt fort blef nedsöladt. Gaffeln hade ännu ej kommit i något allmännare bruk, utan fingrarna voro i flitig beröring med maten. En hvit duk räckte ej under en måltid, utan kunde två, tre, ända till fyra dukar användas. Man åt nämligen i flera s. k. omgångar, åtskilda af pauser då gästerna voro uppe och spaserade. Under dessa mellanstunder växades duk, rätter och stundom äfven skåderätter.*) Senare fann man det opraktiskt och oestetiskt att söla ned dukens kanter på ofvannämnda sätt, och servetter af dukens längd kommo i bruk, så att bordsgästerna längs ett bord betjänades sig af samma servett. Denna servettens tidigare form är ej konstaterad i Sverige. I Frankrike var den långa servetten i bruk ännu på 1630-talet, såsom synes af en måltidsscener af Abraham Bosse. Men samma konstnär visar å andra måltidsscener, att den korta servetten vid samma tid äfvenledes var i användning. En halflång servett, afsedd för två, uppträdde äfven såsom mellanform; denna användes då af herre och dam.

Tyvärre äga vi ej några äldre framställningar af svenska måltidsscener att lita oss till, utan få vi genom bevarade inventarielösteckningar söka sluta oss till huru förhållandena här uppe i Norden gestaltade sig. I Gustaf Vasas fatbursförteckningar för Gripsholms slott finner man "bijleggiare" omnämnas först år 1551, då af 19 alnar enbrett lärfat gjordes 18 stycken, 5 på 1¼ och 13 på en aln. De syddes på alla sidor med rödt och grönt silke i hedensöm, andra omsyddes med hvit öfversöm eller öppensöm på alla sidor. Från samma år omtalas 55 fina dukar samt 85 enklare skifvedukar. I inventarielösteckningen öfver hertig Johans af Finland och Katarina Jagellonicas lösegendom från år 1563 omnämnes 13 granne bileggiere, 8 små orene bileggiere och 4 bileggiere utan närmare bestämning, d. v. s. 25 biliggare;

*) Ett minne från denna tid lever ännu kvar i uttrycket "hvad nytt på tapeten". Ordet "täpit", tapet, användes nämligen om såväl väggbeklädnad som duk.

Arbeta för Dagny

genom att gynna dess annonsörer

samma förteckning upptager 71 dukar. Biliggarnas fåtalighet i dessa båda förteckningar såväl som deras utsmäckning tyda på, att de snarare användts under furstetallrikarna än som torkkläde för mun och fingrar. Det torde vara osäkert, om servetter enligt modernt begrepp voro i användning under Gustaf Vasas tid.

En förteckning öfver Erik XIV:s persedlar, som en Per Hendersson gör i ordning till "sin nådige herres behof uppå tåget anno 1562", ger äfven stöd åt den uppfattningen, att biliggarna enbart varit afsedda att användas under furstetallrikarna. Förteckningen upptager nämligen både rubriken biliggare och servetter. Biliggarna äro 11 st., hvaraf 5 släta, 3 broderade med grönt och gult silke och hedensöm, 1 med korssöm och en af ryskt lärf. Servetternas antal uppgår till 151 stycken, hvaraf 113 äro af "damask" och 38 af dräll. Nordiska Museets samling af servetter tillhör en senare tid och genom den kan endast konstateras, att servetter af nutida form, väfda i damast och dräll, allmänt förekommo hos ståndspersoner under 1600-talets senare hälft.

Förutom ofvannämnda användningar af servetter tillkommer vid 1600-talets början ännu en af mer dekorativ art.

Servetterna började då att i Frankrike visavi bordets prydnad spela en viktig roll. Man formade dem till allehanda djurbilder och blommor m. fl. föremål. En skildring från Maria af Medicis förlofningsfest meddelar, att å högtidsbordet framställdes en jaktscen med allehanda djur och stora träd, delvis framställda af socker, delvis af vikt linne.

I en skildring, tryckt i Arras år 1611, omtalas huru ett långt bord täcktes af damastduk med smått mönster. Duken var veckad på ett sätt som kom den att likna ett lätt krusadt vattendrag. Tallrikarna voro placerade längs bordets fyra sidor; på hvarje tallrik låg ett bröd som täcktes af en servett, pryddigt vikt i form af en frukt eller fågel.*)

I Zedlers Universalexikon från år 1743 upphöjes servettbrytningen till en konst och en vetenskap. Där omnämnas bland gängse servettbrytningar: fiskar, örnar, häron, duvor som näbbas, häron på sina reden, harar, rosor, liljor, biskopshattar och påfveössor.

Servettbrytning har, från dess första uppträdande omkring 1600, tidtals varit ur bruk men återkommit på modet. En af Nordiska Museets vaktmästare har 1911 sammanställt ett 30-tal olika servettbrytningar, bland hvilka flera återfinnas bland de i Zedlers Universalexikon omtalade.

Sannolikt äro de af papper vikta saltkar, kråkor, båtar, askar m. fl. föremål, som den nu vuxna generationen lekte med som barn, ättlingar till förutnämnda servettbrytningar.

Den konstmässigt utförda servettvikningen sammanställdes vid dess första framträdande med skåderätterna i dessas senare skede. Skåderätternas glansperiod inföll under 1500-talet och varade på sina ställen till 1600-ta-

lets midt. I Danmark utfärdades förbud mot dem redan år 1643, enär de vid denna tidpunkt antagit alltför gigantiska former. Vid festmåltiden i Nürnberg år 1649 med anledning af Westfaliska freden voro de dock ännu i bruk. Framställningen af denna storartade bankett*) ger en god föreställning om den pompösa prakt man under 1600-talet förstod att utveckla och äger för oss sitt speciella intresse därigenom, att den gafs af svenska härens generalissimus, pfalzgreffen Carl Gustaf.

Gästerna infunno sig till denna märkliga bankett kl. 12 och fördelades då i sex rum efter rang och värdighet för att sedan tåga ut till sina respektive platser i den ståtliga rådhusalen, som dagen till ära var synnerligen festligt utsmyckad. — Allvarliga rangtvister uppstodo emellertid, så att banketten fördröjdes till kl. 5, då det blef blåst till taffel af 20 trumpetare. Handvatten bjöds omkring i fem silfverkannor med tillhörande bäcken. "Te Deum" sjöngs samt "Ära vare Gud i höjden, frid på jorden och människorna en god vilja". I salens fyra hörn voro musikläktare placerade, och från taket nedhängde sex guirlander, bundna af 30 olika sorters blommor och friska frukter, sammanhållna medelst guldband. Stolsryggarna voro dagen till ära öfverklädda med blått tyg, å hvilket var applicerad ett lejon i gul taft. Å hufvudbordets midt stod en förgylld kopparfontän, som uppkastade väluktande vatten, samt å ömse sidor om denna en skåderätt.

Framför fönstret i bakgrunden stod ett förgyllt lejon, som i ena tassan höll ett palmblad och i den andra ett sönderbrutet svärd. Från kl. 1—7 sprutade ur dess gap ut på det bredvid liggande torget två vinstrålar, en af rödt vin och en af hvitt vin.**)

Maträtternas antal uppgick till 120 förutom frukt och konfekt, som förekom i stor myckenhet. Rätterna serverades i sex s. k. omgångar, åtskilda af pauser, hvarunder gästerna voro uppe och spatserade. — Den första omgången bestod af allehanda kosteliga soppor och kokta rätter, den andra omgången af stekta fåglar och vildt, den tredje af allehanda fiskrätter samt den fjärde af bakverk. Den femte omgången bestod af trädgårdsfrukter, dels serverade i silfverskålar, dels hängande i lefvande träd, med hvilka hela bordet var smyckadt. Sedan frukten afåtits och den sjätte omgången skulle serveras, aflyftades den hittills använda bordsskifvan (det talas nu endast om det förnämsta bordet), hvarunder en annan skifva var kosteligt dukad med tallrikar och servetter samt beströdd med allehanda kanderade blommor. Hela bordet besattes nu med konfekt- och marsipanskålar och i midten en stor förgylld skål med allehanda kanderade saker. Hvad som i dryck serverades förbigås egendomligt nog i tidens skildringar, men utan tvifvel förekommo dyrbara viner i riklig mängd. För munnen var alltså väl sörjdt med härlig mat och dryck, för örat med ljuflig musik, för ögat med skåderätter, för luktsinnet var likaledes väl sörjdt, och all denna härlighet var sådan, att man aldrig sett dess make.

*) Under denna servettbrytningens tidigare period voro servetterna alltid stärkta.

*) I Theatrum Europæum, VI.

***) Lejonet finnes ännu bevaradt i Nürnbergs rådhus.

Då under banketten skålar druckos för kejsaren och Sveriges drottning samt för fredens bevarande, blåste trumpetare och pukor trakterades.

Huru länge denna storartade fredsmåltid räckte, finnes ingen uppgift om, men mellan kl. 1 och 2 på natten lät Karl Gustaf Wrangel 30 musketerare oförmärkt inträda i salen och affyra den ena salvan efter den andra, hvilket hade till följd att en del af gästerna blefvo illa till mods och smögo sig bort.

Litteratur.

Fruktodling på kalljord. Af *Gustaf Lind*. Wahlström & Widstrand, Stockholm, 1913. Pris 4 kronor.

Sex år ha förlutit sedan förf:s första upplaga af ofvanstående bok utkom. Sedan dess har fruktodlingen både förkofrats och moderniserats, och direktör Linds åsikter ha märkbart rönt påverkan häraf. Denna bok är också mycket fylligare och berör flera områden än den förra med tyngdpunkten dock förlagd på förf:s speciella område: svensk frukts bevarande och rentabilitet för svenska hem. För detta betydelsefulla mål har direktör Lind insatt ett målmedvetet och resultatriktigt arbete, för hvilket ej minst villa- och egnehemsinnehafvare ha honom mycket att tacka. Och när betoningen nu lägges på ordet hem — och det har väl direktör Lind ändå intet emot — står nog den svenska kvinnan härför som ganska stark representant. Trots direktör Linds ibland uttalade åsikt att trädgårdsodling inte lämpar sig för kvinnor, kommer därför denna förbättrade och tillökta upplaga af "Fruktodling vid svenska hem" äfven den svenska kvinnan ganska mycket till godo. Och säga hvad man vill, trädgårdsarbetet är ett område, där hon kan sätta in både sin kraft och sin förmåga, till goda resultat. Det har den hortikulturella erfarenheten ej blott i England utan äfven i ett land nära besläktad med vårt, nämligen Finland, visat. Och det är ganska naturligt redan af det skäl, att själfva tillämpningen af denna odling — väl ändå är hennes af ålder och häfd tämligen obestridda rättighet — särskildt måste sporra henne till kamp och segrar på själfva förutsättningsfältet. Men den svenska kvinnan i våra dagar sitter nu inte bara i tacksam beundran och låter gåfvorna falla som fullmogna frukt i sitt sköte. Mångas önskningsfält till trots börjar hon att ganska kraftigt vandra omkring litet hvarstans. Och till denna tidsenliga olag kommer också att hon alltmer börjar tänka — forska och där tillfälle så ges — äfven opponera sig. När till detta den nya kvinnans sårmarke också sällar sig den gamla evigt kvinnliga nyfikenheten då, ja då börjar hon också att i hvarje föreliggande fall hysa en del önskningsfält — låt vara mycket dåraktiga emedan hon är kvinna. Exempelvis efter fullödiga bevis, på den där oklick- och onåbara manliga logiken med tillhörande systematiskhet och pedagogisk grundlighet. Men så, med äkta kvinnlig om-

bytlighet slår hon plötsligen om; kanske den där logiken ändå inte är så nödvändig, åtminstone ej in casu, det är ju i alla fall tron, som gör det!

Eljes skulle väl nu exempelvis i en bok som denna alla kulturer behandlats efter ungefär samma plan. Men i en del upptas det viktiga sortvalet ytterst omfattande, vid andra snuddar förf. endast vid själfva delta ord, och lämnar läsaren-odlaren ganska undrande både inför vinbär, krusbär, hallon; af jordgubbar nämnas två. Och det finnes dock en så stor mängd odlingsvärda sorter, som väl kunde förtjäna en liten utläggning, ty ehuru de gå utmärkt väl, där de gå, gå de dock ej på långt när lika öfverallt. Vidare anges zonbegränsningen för några kulturer mycket noga — för andra icke alls. Och hvad angår de alltmer uppskattade och använda artificiella gödningsämnen, är det som det här öfver deras behandling hvilade något af salig biskop Brasks anda. Ty på ett ställe (vid jordgubbar) uppger förf. kvantum ytterst exakt, inte förslagsvis utan bestämdt, ehuru han förut (sid. 131) förklarat att på grund af olika jordars olika beskaffenhet "är det naturligtvis icke möjligt" att bestämdt fastslå vikt-mängderna. Men — undantaget är ju också bara ett, fast nu detta ena just råkar vara ganska känsligt för olika jordar.

Och så när man ger råd till folk — äfven om kvinnorna ej räknas dit — kan man nog i alla fall inte ge dem grundliga nog. Ty riktiga människor älska i allmänhet att få veta inte bara att utan också hvar för saker och ting skola göras. Det är nästan vilikoret för att lärdomar skola slå rot och gå till, det är regnet och solskenet, som befruktar pedagogikens ofta ganska torra marker. Så skulle t. ex. beskärningens nödvändighet betydligt klarnat, om den satts och setts i förhållande till safströmningen, likasom vikten af grundisynnerhet dvärgträdsplantering, därest rotbildningens inverkan hos grundstammarna påvisats. Och att i det af förf. eljest så utförligt genomarbetade beskäringskapitlet inte ett ord ägnats åt sommarbeskärningen (på svenskt trädgårdsspråk ofta pincering kallad) är ganska öfverraskande i ett nytt arbete. För odling vid spalier omnämnes det däremot.

Att hela den fysiologiska grundvalen för fruktträdens lif alldeles utlämnats är en ganska gapande lucka, som i ett sådant arbete ej borde få finnas. Lyckligtvis kan läsaren härför lätt hålla sig skadelös medels den ypperliga framställning, som direktör Abelin gifvit i sin visserligen äldre, men dock så olika planlagda och utarbetade bok "Om frukt och fruktträdsodling".

Hvad så till sist sortvalet beträffar har ju förf. för sin stränghet mycket starkt stöd af pomologiska föreningens zon- och fruktlistor. Saken ställer sig dock något olika då dessa senare uppgjorts i stort, för hela landet i allmänhet, men Lind särskildt skiljer sortvalet "i större fruktträdsanläggningar" från "fruktodling för eget behof". Och det är först här förf. visar sig sträng både mot frukt och odlare. Exempelvis skulle norr om Mälaren af plommon endast "allmänt gulplommon" och "Experimentalfältets sviskon" få komma till användning, och dock har erfarenheten visat, att bl. a. Czar, Victoria Lawrence,

Belle de Louvain, Jefferson och Reine-Claudesorterna t. o. m. d'Althann där gå alldeles ypperligt! Det är inte värdt att tro detta beroende af "skyddadt läge i någon amatörträdgård", ty jag vågar påstå, att hårdare läge och kallare jord — innan dess bearbetning — än i vår egen trädgård knappt finnes i Uppland. Och — hvad nog mer betyder — till samma erfarenhet ha många af direktör Linds egna kolleger — "fackmännen" — här kommit. Och väl är det, ty det vore sannerligen en stor förlust, om fina och odlingsvärda plommon endast skulle begränsas till sydligare trakter. — För resten torde den gamla nästan tröttkörde satsen "mest äpplen, så päron, minst plommon" nog kunna så moderniseras äfven den, att päron och plommon komma att byta plats. Ty under det att fina plommon verkligen mogna mer norrut än som pedagogiskt tillåtes, nå fina päron i vårt land sällan fram till full mognad och arom annat än söderut, såframt de ej spalieras. Men erfarenhet och egna önsknningar skola säkerligen revidera strängheten hvilken eljest nog komme att låta intresse och odlingsfärderna betänkligt krympa ihop. Stick i stäf med hela den lifgivande anda, som eljest genomgår och besjälar "Fruktodling på kalljord" där hufvudsyftet ju är att åt Sverige och svenska hem bevara och förkofra hvad svensk jord gifver genom att enkelt, lättfattligt och lärorikt uppluckra de pomologiska odlingsmöjligheterna i jord och sinnen. Direktör Linds arbete kan därför betraktas nästan som en nationalekonomisk insats.

Och just därför att man genom hans nu utgifna bok med dess stora omfattning, goda lärdomar, behörigen infogade illustrationer och bifogade belysande karta känner sig som förflyttad till rikare och mer gifvande områden — är det man önskar att äfven alla därvarande möjligheter skulle ha framdragits och kommit i full och klar belysning. Ämnets vikt, arbetets omfång och ej minst — direktör Linds energiska vilja att göra fruktodlingen till nationalnäring berättigar till denna fordran.

Vid blifvande utställningar af konserverade trädgårdsalster, dit direktör Lind hädanefter som förut kommer att inbjuda äfven Sveriges kvinnor — är det därför deras hopp att kunna visa den nitiske förkämpen och tillvaratagaren af vår pomologiska ekonomi sitt tack genom att på odlingens såväl som konserveringens område i svenskhetens tecken kunna tillropa honom ett gladtt och tacksamt väl mött!

Ellen Nordenstreng.

Inför revisionen af den österrikiska äktenskapslagstiftningen.

Liksom hos oss är man i åtskilliga andra länder sysselsatt med revidering af den gällande äktenskapslagstiftningen. Så har just nu ett lagändringsförslag framlagts för den österrikiska riksdagen. För att ge större eftertryck

åt kvinnornas fordringar på den nya lagen har Allmänna österrikiska kvinno föreningen denna vår anordnat en serie föredrag, hvare en del framstående jurister utvecklat förslagen samt framhållit kvinnornas önskemål. Det följande utgör en liten axplockning ur dessa anföranden.

En af föreläsarna, som särskildt underströk, att den österrikiska äktenskapslagstiftningen vore en af de mest föråldrade i Europa, framhöll med skärpa krafvet på att civiläktenskapet göres obligatoriskt, den kyrkliga vigseln däremot valfri. Endast på detta sätt sanktioneras den moderna uppfattningen om äktenskapet såsom en borgerlig institution. Och endast så kan en enhetlig lagstiftning åstadkommas utan afseende på trosbekännelsen. Den nu gällande lagen dekretar helt enkelt, att "äktenskap mellan kristna personer och personer, hvilka icke bekänna sig till den kristna religionen, kunna rättsgiltigt ej ingås". Till slut kan blott den obligatoriska borgerliga vigseln undanröja bestämmelser om det katolska äktenskapets ouplöslighet.

En annan föreläsare uppehöll sig särskildt vid makarnas inbördes ekonomiska förhållanden. Han underströk bl. a. följande punkt i kvinno föreningens memorandum:

"Vid skilsmässa tillerkännes den befintliga förmögenheten mannen, såvida icke bevisande dokument föreligga att den är hustruns, ty det antages, att mannen förtjänat den. I den tyska borgerliga lagen gäller satsen, att det under äktenskapet förvärfvade eller sparade är gemensam egendom, och detta med full rätt. Hustrun kokar, tvättar, syr, vårdar och uppfostrar barnen, hon utför faktiskt arbete, skapar värden, som det måste betalas för, om en främmande åstadkommer dem. Under det den borgerliga lagen hittills uteslutande ansett förvärfvet som ett värde, måste numera vikten af hushållningen vid konsumtionen tagas i betraktande för besparingarnas skull. Hustrun arbetar i hemmet liksom mannen utanför detsamma, båda sätta in hela sin förmåga, följaktligen måste också frukterna af denna verksamhet delas."

Vidare framhöll föreläsaren med tanke på de många fall, då mannen super upp och förlösar sin inkomst under det hustru och barn lida nöd, att lagliga bestämmelser borde finnas, som möjliggjorde att mannens arbetsgivarvare skulle utan process kunna förständigigas att utbetala en del af lönen direkt till hustrun, och detta så, att förständigandet gällde en gång för alla utan hänsyn till platsombyte.

Enligt det nya lagförslaget tillförsäkras den efterlevande maken med barn en fjärdedel af arvet, utan barn åtminstone hälften. Likaså tillfaller hemmets lösegendom den efterlämnade maken. Detta råder bot på den gamla orättvisan, att dennas arfsanspråk kunna sättas efter de mest aflägsna släktingars samt att husets enda matbord eller säng kunde fråntagas änkan.

Bland kvinnornas fordringar framhölls krafvet på att "den faderliga myndigheten" ändras till "föräldramyndighet," så att modern t. ex. får medbestämmanderätt i barnens uppfostran och val af yrke. Naturligtvis blir det alltid svårt att vid meningsskiljaktighet mellan makar uppnå enighet, men det kan åtminstone ej bli så, att mannen, så-

som nyligen inträffat, mot hustruns vilja inspärar dottern i kloster, hvarefter domaren förklarar, att modern ingen laglig rätt har att blanda sig i saken.

Lagförslaget innebär den förbättringen, att vid skilsmässa domaren i hvarje särskildt fall har att med hänsyn till förhållandena och barnets intresse afgöra hvilken af makarna, som får behålla det. Enligt nu gällande lag tillhöra de fadern.

Hvad de oäkta barnen angår, så ger lagförslaget dem arfsrätt, ej blott som nu efter modern utan äfven efter modernefränderna. Likaså kunna morföräldrarna åläggas att ge det underhåll och hemgift. Detta är af stor betydelse i de många fall, då den ogifta modern förskjutes och råkar i nöd med sitt barn. Med afseende på faderns förpliktelser innehåller förslaget däremot ingen förbättring.

Hans förhållande till barnet är uteslutande af ekonomisk, ej af personlig natur. Det oäkta barnets sociala ställning förbättras visserligen genom förslaget, att det skall kunna få bära styffaderns namn. Det händer nämligen ej sällan, att då modern gift sig med en annan man än barnets far, den förre vill adoptera det. Beträffande namnet och arvet efter fadern står däremot det oäkta barnet lika rättslöst som förut.

S. Sbd.

Frågor och svar.

Hvar kan man prenumerera på Dagny?

I landets alla postanstalter och boklädor kan man beställa huru många ex. som helst.

Skall man alltid prenumerera å dessa ställen?

Ja, ifall man önskar endast 1, 2, 3 eller 4 ex. skall man alltid göra det.

Hvad kostar Dagny i postanstalter och boklädor?

Dagnys postprenumerations- och boklädpris är kr. 4:50 för $\frac{1}{2}$, 2:50 för $\frac{1}{4}$, och 1:25 för $\frac{1}{8}$ år.

Hvilka villkor erhålla prenumerantsamlare å Dagny?

Den, som samlar minst 5 prenumeranter, erhåller en provision af kr. 1:— för hvarje helårs-, 50 öre för hvarje halfårs- och 20 öre för hvarje kvartalsprenumerant.

Huru skall man förfara för denna provisionserhållande?

Sedan man samlat *minst* 5 prenumeranter, går man tillväga på ett af följande sätt:

- 1) **Antingen:** Genom insändandet af prenumerationsafgiften med afdrag af provisionen beställer man det behöfliga antalet ex. (hur många som helst, men *alltid minst* 5) direkt från Dagnys exp., Stockholm, som under samlarens adress i ett och samma paket sänder *alla* beställda ex. Samlaren har då att ombesörja utdelningen till de samlade prenumeranterna.
- 2) **Eller:** Man prenumererar å närmaste postkontor (ej annorstädes) för de samlade prenumeranterna, detta under hvars och ens adress, begär kvitto å samtliga erlagda afgifter, tillställer oss detta kvitto, då vi omgående pr postanvisning sända samlaren den stadgade provisionen.

Hvar, och till hvilket pris kan man nummervis lösa Dagny?

I Stockholms tidningskontor och cigarraffärer samt hos Dagnys kommissionärer i landsorten. Pris 10 öre pr nummer.

Alla skrivelser rörande expeditionen adresseras:

**DAGNYS EXPEDITION,
STOCKHOLM.**

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning (Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

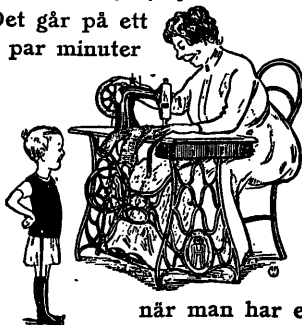
Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen, att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Lugna dej, pojke!

Det går på ett par minuter

när man har en

**Husvarna
Symaskin.**

Förmånliga afbetalningsvillkor.

PLATSSÖKANDE.

(Platssökande få sina annonser införda i Dagny för halftva priset eller 7½ öre pr mm.)

Hustöresföreståndarinne-Värdinneplats

sökes af dam till bruk eller större landegendom. Kunnig i allt som förekommer inom ett landthem. Svar till "1. Oktober eller tidigare", Annonsb. Ö. Larmgatan 1, Göteborg.

Plats på kontor

eller som kassörska i affär önskas af 22 års flicka, nu genast eller till 1 Aug. Är kunnig i enklare bokföring och maskinskrifning. Tacksam för svar till "22 år", Eskilstuna, p. r.

Ung tysk dam,

äfven fullt hemmastadd i engelska språket, önskar plats den 1 augusti som sällskap åt ung flicka och att gå frun tillhanda. Lön 25 kr. i mån. Svar märkt "Tysk dam" sändes till Lunds Dagblad, Lund.

LEDIGA PLATSER.

En i husliga göromål fullt hemmastadd flicka med ordningssinne och godt sätt, som vore lågad att utan tjänare sköta ett mindre stads-hushåll, får d. 15:de aug. plats i en sydsvensk stad. Referenser genom fru A. Hildinger,

Sätters gård.

KARLSTAD.

Småskollära- rinnebefatt- ningen

i Sättra by, Wesslands församling, Uppsala län, är ledig att tillträda den 1 september 1913. Lön och förmåner enligt lag. Barnantalet omkring 25. Småskolan är belägen i särskildt hus i närheten af folkskolan. Närmaste järnvägsstation är Marma å Uppsala-Gäfle-banan, knappa $\frac{1}{4}$ mil från Sättra. Ansökningar till Wesslands skolråd, adress Västland, före den 1 augusti.

Enkel, barnkär, bättre flicka,

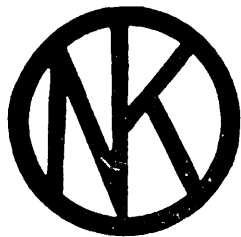
som med husmoders hjälp vill sköta hemmet får plats här. Alla bekvämligheter. Hjälp med tvätt och skurn. Svar med foto, lönepret. etc. till "Intresserad", Linköping p. r.

Vikariat

vid Drottningstorps mindre folkskola i Trehörna församling af Östergötlands län för höstterminen, 15 augusti—1 december, sökes, så fort ske kan, hos skolrådets ordförande, adress Trehörna. Lön enligt lag.

A. B. Nordiska Kompaniet.

**Textilafdelningen Thyra Grafström
Stockholm.**

Permanent utställning af färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning af våningar m. m.

Undervisning i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material:
Svensk- Fransk- och Bömisk Spetstråd.
- - - Rikt urval af Spetsmönster. - - -

Husmoderskolan i Karlstad

Den 18 augusti börjar konserveringskursen och pågår 1 vecka, omfattande inläggning af bär, frukt och grönsaker.

Den 25 augusti taga öfriga kurser sin början.

Årskursen omfattar matlagning (såväl enklare som finare) garnering och uppläggning, konservering, linne- och klädsömnad, barnavård, födoämnes-, hälso- och sjukvårdslära m. m.

Halfärskursen omfattar matlagning, bakning, konservering, linne- och klädsömnad, födoämneslära, hälsolära m. m.

6-veckors-kursen omfattar matlagning och bakning.

Helinackordering erhålles inom skolan. Tidsenliga lokaler. Värmeledning. elektr. ljus, badrum. Prospekt på begäran. Telefon 812.

NANCY ENWALL.

Wiréns utsökta **PARFYMER**, eleganta damers förtjusning!

Erhålles i hvarje välförsedd parfymhandel samt direkt från

A. G. Wiréns Tvål- och parfymfabrik. (Grundad 1860.) Kgl. Hoflev.

21 Lilla Vattugatan 21 - - - Stockholm.

ELISABETH ÖSTMANS Husmoderskurs

börjar sin 24:e termin den 22 sept. 1912 i den nya, modernt inredda lokalen Klarabergsgatan 40. Grundlig och praktisk undervisning i enklare och finare matlagning, uppläggning och garnering; bakning af jäsdegår och finare bakverk; syltning, beredning af saft och gelé. Konservering af frukt, grönsaker och kött; konfektberedning, smöruppläggning, dukning, servettbrytning och servering; kökets, spisens (vedspis och gasspis) och kokkärlens skötande; uppköp af matvaror, bokföring för hemmet; födoämneslära och köttstyckning (5 lekt.). Dessutom en kortare kurs i sjukvård för hemmet samt (valfritt) barnavård.

Prospekt erhålles och anmälningar emottagas af

ELISABETH ÖSTMAN-SUNDSTRAND

Klarabergsgatan 40, 5 tr., hiss, Stockholm

Riks Tel. 20 35. Allm. Tel. 93 02.

MAZETTIS ÖGON-CACAO

pr hektopaket 45 öre

delikat — kraftig — hälsosam

MAZETTIS SPIS-CHOKOLADER

:: särdeles fina och välsmakande ::

Äberopa alltid

annonserna i

DAGNY!

*"En svensk symaskin
bör finnas i hvarje
svenskt hem."*

Utomordentligt lätt gang, mycket stor hastighet, korta nalar, största hållbarhet mot söfning samt stor spole äro de förnämsta egenskaperna hos

Husqvarna
Central Bobbin
Symaskiner,

som på grund häraf alltid arbetar till sin ägares belåtenhet.

OBS! Förmodliga utförelsesättet.

Föreningen för Svensk Hemsöjd
12 Biblioteksgatan 12
Stockholm

Enda försäljare af äkta allmogearbeten, sasor

Väfnader, Spetsar
Folkdräkter

Möbler, Järn- &
Träarbeten

Lergods m. m.

Innehållsförteckning.

Dagens nummer innehåller:

Vår utställning beslutad. Med anledning däraf något om de holländska kvinnornas. Af *Signe Laurell*.

Kvinnorna och pensionsförsäkringen.

Selma Giöbel — 70 år. Af *Maria Rieck-Müller*.

Kvinnor som handelsbiträden.

Ett bidrag till det dukade bordets historia. II. Af *Gerda Cederblom*.

Gustaf Lind: Fruktodling på kalljord. Rec. af *Ellen Nordenstreng*.

Inför revisionen af den österrikiska äktenskapslagstiftningen.

**Prenumeration å Dagny sker å närmaste postanstalt
eller bokhandel.**